

УДК 378:372.864:356:008.2

DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2021-100-1-270-280>

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «СТАРТ-АП-ТЕХНОЛОГІЇ» МАЙБУТНІМ ОФІЦЕРАМ- ПРИКОРДОННИКАМ

К. Гушко

ORCID 0000-0001-7684-5622

В. Торічний

ORCID 0000-0002-6989-9603

Г. Топольницька

ORCID 0000-0001-8316-0859

С. Совва

ORCID 0000-0003-3903-9108

У статті висвітлено специфіку методики викладання навчальної дисципліни «Старт-ап-технології» майбутнім офіцерам-прикордонникам. Автори торкнулись проблем якості вищої освіти в Україні і, зокрема, вищої військової освіти. Проаналізовано низку наукових праць з проблеми дослідження: і публікації, і монографії, і дисертації. Сутність методики викладання «Старт-ап-технологій» автори розкрили на прикладі спеціальності «Телекомунікації та радіотехніка» у прикордонній академії. Основними особливостями методики є: побудова робочої програми згаданої навчальної дисципліни із врахуванням змісту професійної діяльності офіцерів-прикордонників; розподіл аудиторних годин було здійснено таким чином, щоб більша їх частка забезпечувала практичну підготовку майбутніх офіцерів-прикордонників. Приблизно 26 навчальних годин з 46 аудиторних – це практичні заняття, решта лекційні та семінарські; під час проведення практичних та семінарських занять з майбутніми офіцерами-прикордонниками використовувався широкий спектр педагогічних технологій: від інтерактивних бесід до колабораційних технологій; забезпечення міждисциплінарного зв'язку, оскільки «Старт-ап-технології» пов'язані із дисциплінами «Філософія», «Політичні та економічні системи», «Управління проектами» та іншими; використання управлінського потенціалу

навчальної дисципліни, з метою формування здатності до прийняття рішень та усвідомлення відповідальності за ці рішення; формування нового стилю мислення, що демонструють власники старт-апів всього світу; розширення світогляду курсантів-прикордонників; забезпечення виховання майбутніх офіцерів-прикордонників, зокрема таких якостей, як толерантність, стриманість тощо. Методика викладання сучасної навчальної дисципліни «Старт-ап-технології» вимагає врахування специфіки організації освітнього процесу у навчальному закладі, змісту професійної діяльності майбутніх офіцерів-прикордонників та оптимального рівня підготовленості до її викладання науково-педагогічних працівників.

Ключові слова: прикордонна служба, методика викладання, майбутні офіцери-прикордонники, старт-ап-технології, професійна діяльність.

Постановка проблеми у загальному вигляді. За умови перебування інституції у кризі, що відбувається нині у сучасному суспільстві України, необхідно здійснити переосмислення сутності цієї інституції. Подібний підхід доречно застосувати по відношенню до українського освітнього соціального інституту. Зокрема, на особливу увагу заслуговує вища освіта України, завданням якої є підготовка майбутніх фахівців конкретної професійної сфери. Проблеми вітчизняної вищої освіти можна поділити на загальні та специфічні. Першій групі проблем притаманний узагальнений характер і здебільшого вони відображають економічні, соціально-культурні, політичні та демографічні реалії. Специфічні проблеми вищої освіти виникають у конкретному професійному середовищі, в якому, до прикладу, сфера виробництва або надання послуг отримує конкурентоспроможного і компетентного фахівця. Незважаючи на те, військовий це заклад освіти чи цивільний, майбутні фахівці повинні отримати якісну вищу освіту. З-поміж чималої кількості вищих військових навчальних закладів (далі – ВВНЗ), Національна академія Державної прикордонної служби України (далі – НАДПСУ) виконує завдання щодо підготовки офіцерських кадрів, котрі належать до сектору безпеки та оборони. Пріоритетне завдання представників цього сектору – забезпечити високий рівень національної безпеки України, як-то охорону та захист державного кордону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У здійсненні аналізу останніх досліджень і публікацій ми виокремили декілька груп джерел: наукова література присвячена проблемі професійної підготовки майбутніх фахівців в Україні та світі; публікації та дослідження щодо підготовки фахівців сектору оборони та безпеки і наукові праці, присвячені питанням підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників. Такий принцип

використано нами з метою реалізації дедуктивного аналізу, оскільки в опрацюванні наукових робіт ми рухались від загального до часткового.

До першої групи наукових праць можна віднести загальновідомі праці вітчизняних вчених, предметом дослідження яких були реалізація компетентнісного підходу у вищій школі, використання інновацій в освітньому процесі ВВНЗ, аналіз нормативно-правової бази, дотичної до вищої освіти.

До другої групи належать дослідження, об'єктом вивчення яких є освітній процес ВВНЗ. Таких в Україні чимало, оскільки з-поміж усіх колишніх радянських республік тут було створено найбільшу кількість таких навчальних закладів.

Третя група наукових праць презентує науково-педагогічну діяльність представників прикордонної сфери: Л. Балагур, О. Богданюка, Ю. Дем'янюка, О. Діденка, В. Мірошніченко, О. Ставицького та багатьох інших.

Метою статті є аналіз змісту методики викладання навчальної дисципліни «Старт-ап-технології» майбутнім офіцерам-прикордонникам.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вирішення будь-якої проблеми вимагає комплексного підходу до неї. Тобто, якщо мова йде про проблеми освітньої галузі, то варто згадати і демографію українського суспільства, і економічний потенціал, і соціокультурну ситуацію. Кожен громадянин виконує у соціумі чималу кількість соціальних ролей відповідно до своїх статусів. Зважаючи на це, особистість як член суспільства має характеристики економічного суб'єкту, який має змогу виробляти товар або надавати послугу, а у подальшому і споживати товари та послуги. За такого тлумачення, освіта повинна забезпечити майбутнього фахівця системою знань, умінь та навичок, сформувати життєвий та професійний досвід, а що найважливіше – сформувати мислення майбутнього фахівця, яке дозволить йому зорієнтуватись в інформаційному просторі, виокремити та обробити необхідну інформацію, побудувати модель адекватних взаємовідносин та комунікації.

Сучасна вища освіта України як найконсервативніша інституція суспільства потребує глибинних реформ, на рівні смислів та цінностей. Саме освіта повинна дати соціуму соціальний ресурс високої інтелектуальної якості, котрий побудує нову стратегію його розвитку. Вищій освіті в Україні, і зокрема військовій, притаманні риси ще радянської освіти, яка не відповідає рівню сучасних інформаційних та комунікаційних технологій.

У НАДПСУ було відкрито нову спеціальність «Телекомунікації та радіотехніка». Цю спеціальність взято нами для аналізу тих реформ, що

намагається реалізувати відомча правоохоронна структура – прикордонна служба України. У навчальному плані та освітньо-професійній програмі цієї спеціальності здійснено спробу представити ті навчальні дисципліни та сформувати такий комплекс компетентностей, що дозволять майбутньому офіцеру-прикордонну бути конкурентоспроможним. Підтвердженням цьому є включення у блок вибіркових таких сучасних навчальних дисциплін, як «Управління проектами», «Старт-ап-технології», «Кіберкультура» тощо. На перший погляд, ці навчальні дисципліни не відображають специфіки професійної діяльності майбутніх офіцерів-прикордонників. Проте, це помилково. Навчальна дисципліна «Управління проектами» має на меті створити уявлення про сучасний вид управління – проектний, що на озброєнні не тільки провідних світових компаній різного спрямування, але й державних структур. Проектний менеджмент має в своєму арсеналі сучасний інструментарій у сфері управління, що буде у нагоді майбутнім офіцерам-прикордонникам як представникам управлінської ланки прикордонної служби.

На особливу увагу також заслуговує навчальна дисципліна «Старт-ап-технології», котра також видається суто економічною дисципліною. Однак, старт-ап-технології виступають сучасним підприємництвом у цілому світі. Згідно із положенням старт-ап-бізнесу продукт або послугу можна продати вже навіть на стадії ідеї, чого раніше не існувало в економічній системі. А оскільки спеціальність «Телекомунікація та радіотехніка» передбачає формування умінь та навичок у розв'язанні спеціалізованих задач щодо проектування і експлуатації засобів зв'язку, телекомунікаційних систем та мереж. Категорія таких майбутніх офіцерів-прикордонників є дотичною до створення додатків, до їх експлуатації. Зважаючи на те, що прикордонна служба є державним відомством, а також враховуючи специфіку професійної діяльності її представників, методика викладання навчальної дисципліни «Старт-ап-технології» має свої особливості:

1. У побудові робочої програми згаданої навчальної дисципліни необхідно було відобразити зміст професійної діяльності офіцерів-прикордонників. Тому у робочій навчальній програмі представлено такі теми навчальних занять: «Сутність старт-ап-технологій» – як перша оглядова вступна тема, що передбачає знайомство із цими технологіями та етапами їх виникнення в сучасному суспільстві; «Різновиди старт-ап-технологій»; «Інфраструктура старт-ап-технологій», «Інвестування у старт-апи», «Стадії просування старт-апу» тощо. У кожній навчальній темі було створене навчальне питання, дотичне до прикордонної сфери, як-то: старт-ап-технології у прикордонній службі; взаємодія між старт-ап-майданчиками та прикордонною службою і т. д.

2. Розподіл аудиторних годин було здійснено таким чином, щоб більша їх частка забезпечувала практичну підготовку майбутніх офіцерів-прикордонників. Приблизно 26 навчальних годин з 46 аудиторних – це практичні заняття, решта лекційні та семінарські.

3. Під час проведення практичних та семінарських занять з майбутніми офіцерами-прикордонниками використовувався широкий спектр педагогічних технологій: від інтерактивних бесід до колабораційних технологій. До прикладу, з метою вивчення навчальної теми «Команда у старт-апів», було розглянуто проблеми побудови міцної команди з проектуванням на прикордонній військовий колектив. Тут доцільними виявились тренінги, колаборації, воркшопи та мета-плани. Саме завдяки таким педагогічним технологіям було продемонстровано основи педагогіки співробітництва, які майбутні офіцери-прикордонники можуть застосувати з метою згуртування власного колективу у прикордонних підрозділах.

4. Забезпечення міждисциплінарного зв'язку, оскільки «Старт-ап-технології» пов'язані із дисциплінами «Філософія», «Політичні та економічні системи», «Управління проектами» та іншими. «Філософія» як класична методологічна наука повинна закласти фундамент критичного мислення, «Управління проектами» навчити формулювати конкретні управлінські завдання та здійснювати їх декомпозицію, «Політичні та економічні системи» створити уявлення щодо функціонування економіки у суспільстві та реалізації державою відповідної політики.

5. Використання управлінського потенціалу навчальної дисципліни – з метою формування здатності до прийняття рішень та усвідомлення відповідальності за ці рішення.

6. Формування нового стилю мислення, що демонструють власники старт-апів всього світу. Саме на рівні мисленневих процесів особистості можлива поява нових технологій і взагалі будь-яких досягнень.

7. Розширення світогляду курсантів-прикордонників. На прикладах проектування та просування старт-апів науково-педагогічні працівники повинні пояснити принцип виникнення ідеї як результату поєднання різних культур; торкнутись проблем демографічної та міграційної політики в усьому світі, як джерела мультикультуралізму.

8. У викладанні навчальної дисципліни забезпечити виховання майбутніх офіцерів-прикордонників, зокрема таких якостей, як толерантність, стриманість тощо.

Методика викладання навчальної дисципліни «Старт-ап-технології» залежить від рівня педагогічної майстерності науково-педагогічних працівників. У це поняття ми вкладаємо широкий зміст: це і економіко-соціальні знання викладачів, їх культура, їх здатність перетворити знання у

мислення. Загалом методика викладання певної навчальної дисципліни передбачає демонстрацію чогось нового. На нашу думку, у викладанні згаданої вище дисципліни майбутнім офіцерам-прикордонникам науково-педагогічні працівники повинні досягти перетворення отриманих знань курсантами в переконання та життєві установки. Враховуючи те, що сучасне суспільство сформувало економіку «на вимогу», а бізнес на інтуїтивну діяльність підприємця, викладачі також дотримуються цього підходу. Тобто в освітньому процесі ми намагаємось побудувати навчальне середовище, дібрати відповідно до навчальної теми педагогічні засоби, прийоми, методи та методики. Врахування факту існування різних інформаційних джерел щодо змісту навчальної дисципліни «Старт-ап-технології» та доступу до них майбутніх офіцерів-прикордонників, змушує викладачів передати таким чином необхідну навчальну інформацію, щоб вона викликала в них ініціативність та мотивацію.

Таким чином, у НАДПСУ методика викладання сучасної навчальної дисципліни «Старт-ап-технології» вимагає врахування специфіки організації освітнього процесу у навчальному закладі, змісту професійної діяльності майбутніх офіцерів-прикордонників та оптимального рівня підготовленості до її викладання науково-педагогічних працівників.

Висновки. Можна констатувати, що включення згаданої вище навчальної дисципліни до переліку вибіркових у ВВНЗ прикордонної служби є першим кроком до реалізації процесів реформування вищої військової освіти. Оскільки це свідчить про відхід у побудові стандартних, дещо застарілих, навчальних планів для спеціальності і намагання дотримуватись світових освітніх тенденцій.

Напрямами подальших наукових досліджень, на нашу думку, може бути вивчення зарубіжного досвіду викладання відповідної навчальної дисципліни фахівцям сектору безпеки і оборони.

Література

1. Балагур Л. О. Підготовка майбутніх офіцерів-прикордонників до управління основними підрозділами охорони державного кордону : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Нац. акад. Держ. прикордон. служби ім. Богдана Хмельницького. Хмельницький, 2015. 227 с.
2. Богданюк О. Д. Формування готовності до професійної діяльності у майбутніх офіцерів-кінологів Державної прикордонної служби: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Богдана Хмельницького. Хмельницький, 2007. 20 с.
3. Давидов П. Г. Вища освіта в Україні. Університетська освіта: навч. посіб. для студ. технічних спеціальностей. Донецьк : Світ книги; ДонІЗТ, 2012. 201 с.

4. Дем'янюк Ю. А. Формування військово-організаторських умінь у майбутніх офіцерів Державної прикордонної служби України: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Б. Хмельницького. Хмельницький, 2010. 20 с.
5. Діденко О. Сутність, зміст і структура поняття «професійна надійність фахівця». *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія: Педагогічні науки. 2015. № 1. С. 90-101. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnadpcrn_2015_1_1:0 (дата звернення: 12.01.21).
6. Мірошніченко В., Гафіяк А. Розробка складових комплексу забезпечення системи формування професійної компетентності фахівців з інформаційно-комунікаційних технологій. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія: Педагогічні науки. 2019. № 4. С. 86-101. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnadpcrn_2019_4_8
7. Про вищу освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2145-19> (дата звернення: 12.01.21).
8. Ставицький О. М. Організація професійного виховання у Національній академії Державної прикордонної служби України. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія: Педагогічні та психологічні науки. Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2013. № 1. С. 298–308.

References

1. Balahur, L. O. (2015). *Pidhotovka maybutnikh ofitseriv-prykordonnykiv do upravlinnya osnovnyu pidrozdilamy okhorony derzhavnoho kordonu [Preparation of future border guards to manage the main units of state border protection]*. (Candidate of Pedagogical Sciences Thesis), 227. National Academy State Border Services named after Bohdan Khmelnytskyi. Khmelnytskyi (ukr).
2. Bohdaniuk, O. D. (2007). *Formuvannya hotovnosti do profesiynoi diyalnosti u maybutnikh ofitseriv-kinolohiv Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby [Formation of readiness for professional activity in future officers-cynologists of the State Border Guard Service]*. (Candidate of Pedagogical Sciences), 20. National Academy of State Border Service of Ukraine named after Bohdan Khmelnytskyi. Khmelnytskyi (ukr).
3. Davydov, P. H. (2012). *Vyshcha osvita v Ukraini. Universytetska osvita: navch. posib. dlya stud. tekhnichnykh spetsialnostey [Higher education in Ukraine. University education: textbook for students of technical specialties]*, 201. Donetsk: Svit knyhy; DonIZT (ukr).
4. Demianiuk, Y. A. (2010). *Formuvannia viyskovo-orhanizatorskykh umin u maybutnikh ofitseriv Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy [Formation of military-organizational skills in future officers of the State Border Guard Service of Ukraine]*. (Candidate of Pedagogical Sciences Thesis), 20. National Academy of State Border Service of Ukraine named after B. Khmelnytskyi. Khmelnytskyi (ukr).
5. Didenko, O. (2015). *Sutnist, zmist i struktura poniattia "profesiyna nadiynist fakhivtsia" [The essence, content and structure of the concept of "professional reliability of a specialist"]*. *Collection of scientific works of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine*. Series: Pedagogical sciences, 1, 90-101.

- Retrieved from gov.ua/UJRN/znpnadpcpn_2015_1_10 (date of appeal: 12.02.21) (ukr).
- Miroshnichenko, V., Gafiyak A. (2019). Rozrobka skladovykh kompleksu zabezpechennya systemy formuvannya profesiynoi kompetentnosti fakhivtsiv z informatsiyno-komunikatsiynykh tekhnolohiy [Development of components of the complex of providing the system of formation of professional competence of specialists in information and communication technologies]. *Collection of scientific works of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine. Series: Pedagogical sciences*, 4, 86–101. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnadpcpn_2019_4. (date of appeal: 12.02.21) (ukr).
 - Pro vyshchu osvitu: Zakon Ukrainy [On Higher Education: Law of Ukraine] dated 05.09.2017 # 2145VIII. Retrieved from <http://https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2145-19> (date of appeal: 12.02.21) (ukr).
 - Stavytsky, O. M. (2013). Orhanizatsiya profesiynoho vykhovannia u Natsionalniy akademii Derzhanoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy. [Organization of professional education in the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine]. *Collection of scientific works of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine. Series: Pedagogical and psychological sciences*, 1, 298–308. Khmelnytskyi: NADPSU Publishing House (ukr).

МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ УЧЕБНОЙ ДИСЦИПЛИНЫ «СТАРТ-АП-ТЕХНОЛОГИИ» БУДУЩИМ ОФИЦЕРАМ- ПОГРАНИЧНИКАМ

К. Тушко, В. Торичный, Г. Топольницкая, С. Совва

В статье освещена специфика методики преподавания учебной дисциплины «Старт-ап технологии» будущим офицерам-пограничникам. Авторы коснулись проблем качества высшего образования в Украине и, в частности, высшего военного образования. Проанализирован ряд научных работ по проблеме исследования: и публикации, и монографии, и диссертации. Сущность методики преподавания «Старт-ап-технологий» авторы раскрыли на примере специальности «Телекоммуникации и радиотехника» в пограничной академии. Основными особенностями методики являются: построение рабочей программы упомянутой учебной дисциплины с учетом содержания профессиональной деятельности офицеров-пограничников; распределение аудиторных часов было осуществлено таким образом, чтобы большая их доля обеспечивала практическую подготовку будущих офицеров-пограничников. Примерно 26 учебных часов из 46 аудиторных – это практические занятия, остальные лекционные и семинарские. При проведении практических и семинарских занятий с будущими офицерами-пограничниками использовался широкий спектр педагогических технологий: от интерактивных бесед до коллаборационных технологий; обеспечение междисциплинарной связи, поскольку «Старт-ап технологии» связаны с дисциплинами «Философия», «Политические и экономические системы», «Управление проектами» и другими;

использование управленческого потенциала учебной дисциплины с целью формирования способности к принятию решений и осознание ответственности за эти решения; формирование нового стиля мышления, которое демонстрируют владельцы стартапов всего мира; расширение мировоззрения курсантов-пограничников; обеспечение воспитания у будущих офицеров-пограничников, в частности таких качеств, как толерантность, сдержанность и тому подобное. Методика преподавания современной учебной дисциплины «Старт-ап технологии» требует учета специфики организации образовательного процесса в учебном заведении, содержания профессиональной деятельности будущих офицеров-пограничников и оптимального уровня подготовленности к ее преподаванию научно-педагогическими работниками.

Ключевые слова: пограничная служба, методика преподавания, будущие офицеры-пограничники, стартап-технологии, профессиональная деятельность.

METHODOLOGY OF TEACHING THE START-UP TECHNOLOGY DISCIPLINE TO FUTURE BORDER OFFICERS

K. Tushko, V. Torichnyy, G. Topolnytska, S. Sovva

The article highlights the specifics of the methodology of teaching the discipline "Start-up Technology" to future border guards. The authors touched upon the problems of the quality of higher education in Ukraine, and in particular higher military education. A number of scientific works on the research problem are analysed: publications, monographs, and dissertations. The essence of the methodology of teaching "Start-up technologies" the authors revealed on the example of the specialty "Telecommunications and Radio Engineering" at the Border Academy. The main features of the methodology are: construction of the working program of the prescribed discipline, taking into account the content of the professional activities of border guards; the distribution of classroom hours was carried out in such a way that most of them provided practical training for future border guards. Approximately 26 teaching hours out of 46 classroom classes are practical classes, the rest are lectures and seminars; a wide range of pedagogical technologies was used during practical and seminar classes with future border guards: from interactive conversations to collaborative technologies; ensuring interdisciplinary communication, as "Start-up technologies" are related to the disciplines "Philosophy", "Political and economic systems", "Project management" and others; use of managerial potential of academic discipline, in order to form the ability to make decisions and awareness of responsibility for these decisions; formation of a new style of thinking, demonstrated by the owners of start-ups around the world; expanding the worldview of border cadets; ensuring the education of future border officers, in particular such qualities as tolerance, restraint, etc. Methods of teaching the modern discipline "Start-up Technology" requires consideration of the specifics of the educational process in the school, the content of professional activities of future border guards and the optimal level of preparedness for its teaching scientific and pedagogical staff.

Key words: Border service, teaching methods, future border officers, start-up technologies, professional activity.

Тушко К. – доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри психології, педагогіки та соціально-економічних дисциплін Національної академії Державної прикордонної служби України (м. Хмельницький, Україна). E-mail: kltushko@ukr.net

Тушко К. – доктор педагогических наук, доцент, доцент кафедры психологии, педагогики и социально-экономических дисциплин Национальной академии Государственной пограничной службы Украины (г. Хмельницкий, Украина). E-mail: kltushko@ukr.net

Tushko K. – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the psychology, pedagogy and socio-economic Disciplines Department, National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine (Khmelnyskyi, Ukraine). E-mail: kltushko@ukr.net

Торічний В. – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри психології, педагогіки та соціально-економічних дисциплін Національної академії Державної прикордонної служби України (м. Хмельницький, Україна). E-mail: torichn10@gmail.com

Торичный В. – доктор педагогических наук, профессор, профессор кафедры психологии, педагогики и социально-экономических дисциплин Национальной академии Государственной пограничной службы Украины (г. Хмельницкий, Украина). E-mail: torichn10@gmail.com

Torichnyy V. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Psychology, Pedagogy and Socio-economic Disciplines Department, National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine (Khmelnyskyi, Ukraine). E-mail: torichn10@gmail.com

Топольницька Г. – кандидат психологічних наук, доцент, старший викладач кафедри психології, педагогіки та соціально-економічних дисциплін Національної академії Державної прикордонної служби України (м. Хмельницький, Україна). E-mail: topgalina@i.ua

Топольницкая Г. – кандидат психологических наук, доцент, старший преподаватель кафедры психологии, педагогики и социально-экономических дисциплин Национальной академии Государственной пограничной службы Украины (г. Хмельницкий, Украина). E-mail: topgalina@i.ua

Topolnytska G. – Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor, Senior Lecturer of the Department of Psychology, Pedagogy and Socio-economic Disciplines of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine (Khmelnyskyi, Ukraine). Email: topgalina@i.ua

Совва С. – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри психології, педагогіки та соціально-економічних дисциплін Національної академії Державної прикордонної служби України (м. Хмельницький, Україна). E-mail: sovva.sergiej@ukr.net

Совва С. – кандидат педагогических наук, старший преподаватель кафедры психологии, педагогики и социально-экономических дисциплин Национальной академии Государственной пограничной службы Украины (г. Хмельницкий, Украина). E-mail: sovva.sergiej@ukr.net

Sovva S. – Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer of the Department of Psychology, Pedagogy and Socio-economic Disciplines of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine (Khmelnyskyi, Ukraine). E-mail: sovva.sergiej@ukr.net